

RELIGIEUS ERFGOED

GELDERS BEDRIJF WERELDWIJD EXPERT IN ONTMANTELEN VAN

De heilige missie van

We moeten wel in vredige tijden leven, want in Europa stromen de kerken massaal leeg. Godshuizen worden aan de lopende band gesloten of zelfs gesloopt. Maar wat gebeurt er eigenlijk met die vaak eeuwenoude altaren, kelken, reliekwieën, Mariabeelden, biechtstoelen, banken, crucifixen, fresco's en andere verborgen schatten?

door Chris Ververs

Twee mannen gouden een meterslange kerkbank naar buiten. Achter in de kerk wordt een altaar van een muur losgetrokken. De Kapucijnkerk in Breda wordt ontmanteld door het bedrijf Fluminis van Jan Peters (67) uit het Gelderse Horssen. Voorbijgangers kijken nieuwsgierig door de openstaande deuren naar binnen. Drie verbuissingswagens voor de deur verraden het einde van een tijdperk.

Bewust gebruikt Peters, vooraanstaand expert op het gebied van oude kerkinterieurs, respectvol het woord ontmantelen als hij vertelt over het leeghalen van kerken, waar zijn bedrijf een specialisme van heeft gemaakt. Kerken leeghalen of afbreken doet volgens hem geen recht aan de cultuurhistorische waarde van het interieur. „Daar komt bij dat het ontmantelen van een kerk een gevoelige kwestie is. Niet alleen voor bijvoorbeeld de pastoor die er zijn leven heeft doorgebracht, maar ook voor de gemeenschap die, in het geval van de arme kapucijnen, de kerk geld schonk voor de inrichting.”

'Bischoppen hadden tassen gevuld met geld'

Zijaltaren

Dat de interesse in eenvoudige kerkbanken of houten altaren enorm is, toont het bescheiden Bredase kerkje wel aan. Peters: „Vandaag komen er Fransen twintig banken inladen voor een kerk in Bretagne. We demonteren ook twee ze-

ventiende-eeuwse monumentale handgesneden zijaltaren. Die gaan in een container naar Chicago. Nog eens dertig banken verhuizen we aan een filmstudio voor de filmopnamen van *The Mummy*. De zes biechtstoelen gaan naar onze opslag in Horssen.”

Een klein team gaat goed voorbereid te werk. Houten planken moeten voorkomen

Pastors kijken toe met tranen in hun ogen

De kansel van de Kapucijnkerk in Breda net voordat die wordt ontmanteld.

tot een ongekennde verzameling van kerkelijke kunst. De collectie staat opgeslagen in een ruimte van ruim 5000 vierkante meter. Tien-duizenden engelen, Christusbeelden, wijwatervaten, monstransen, kelken, altaarbeelden, kruisen, Maria's, glas-in-loodramen, barokke kerkmeubelen en andere attributen staan er tentoongesteld. Alleen te bekijken op afspraak.

Heilige Franciscus

Op een stoffige zolder van een klooster zag de Gelderse oprichter in 1970 een levensgroot beeld van de Heilige Franciscus staan. De basis van het imperium van de toen 22-jarige leraar Nederlands was gelegd. De pater gaf hem twee beelden mee in de overtuiging dat Peters' fascinatie een diepere betekenis had. „Ik had net een Kevertje gekocht van 500 gulden. Reed ik daar met die beelden op het dak door het Gelderse platteland, dat was het begin van mijn verzamelmooie.”

Binnen vijf jaar tijd stonden zijn woonkamer en garage vol met beelden en relieken. „Ook stond er een preekstoel in de kamer.” Het duurde niet lang voordat hij zijn baan als docent opgaf (in 1984) en stad en land begon af te struinen naar kunstschatten. Kloosters, parochies, oude kerken, kathedralen in heel Noordwest-Europa werden

bezoekt. Of het nou een vervallen kapelletje in Frankrijk was of een enorm klooster in Duitsland dat leeg kwam te staan, Peters was er te vinden. Hij reisde de hele wereld over. „Wie had toen ooit kunnen bevroeden dat ik 45 jaar later al meer dan 50.000 beelden door mijn handen heb laten gaan?”

E-mails vanuit alle windstreken stromen dagelijks binnen. Gelofsgroepen in de Verenigde Staten, Canada en Australië asen op meubels en relieken uit de middeleeuwen. „Zij zoeken mystiek, iets uit de oude tijden, want dat kennen ze niet in die landen. Daar zijn kerken steriel. De hang naar religieuze romantiek is groot.”

Het Verre Oosten

Niet alleen westerse landen weten het Gelderse bedrijf te vinden. Onlangs werd een megadeal met een Japans bedrijf gesloten. Honderden Europese kerkattributen werden naar het Verre Oosten verscheept. Ook Russen en Oekraïners worden regelmatig in Horssen gespot. „Zo kreeg ik een paar jaar terug twee bis-

schoppen uit Oekraïne op bezoek. Net voor de oorlog daar uitbrak. Ze waren in vol ornaat en met tassen gevuld met geld. Twee containers vol met spullen kochten ze, daarna heb ik nooit meer wat van hen gehoord. Als dat spul nu de grens overgaat, wordt dat geconfisqueerd, hè. Maar het staat netjes op hen te wachten, hoor.”

LEEGSTAANDE KERKEN

Jan Peters

'Hang naar religieuze romantiek is groot'

toekijken naar het directe gevolg van de massale ontkerkelijkking. „Dat is heftig, daar moet je goed mee omgaan.” Terwijl hij net een Mariabeeld optuigt, stormt een Bredenaar de kerk binnen: „Halen jullie de hoel leeg?” wil hij weten. Met woeste tred beent hij richting uitgang. „Hier ga ik een

FILMMAKERS KIND AAN HUIS

Ook de filmwereld ontdekte de Gelderse specialist. Al sinds de jaren zeventig kloppen programmakers, filmproducenten en hitseries aan bij Fluminis. Nederlandse films als *Loft*, *Sonny Boy*, *Wonder Broeders* en *Michiel de Ruyter* maakten dankbaar gebruik van Peters' kerkattributen. De trouwscènes in een kerk in de *Groene Vrouwen*-films zijn aangekleed met zijn inboedel. Internationaal is de Iers-

geen woord voor. Het is verzamelen, interesse in de geschiedenis en zorgen dat dit erfgoed bewaard blijft, een mooie herbestemming krijgt.” Het geweten knaagt bij tijd en wijle bij de gelovige Peters, die de laatste vijftien jaar veel in Hongarije verblijft. „Het was Jezus die de tempel leeg veegde waar handel werd gedreven.”

Over hoeveel kerken er door zijn bedrijf jaarlijks worden ontmanteld, blijft hij vaag. „Daar spreken wij liever niet over, dat ligt gevoelig in de kerkelijke wereld”, zegt hij. De voorbereiding voor ontmanteling is gedegen. Zo werd er met de kapucijnen in Breda al een half jaar geleden contact gelegd. Vele gesprekken gaan aan de ontmanteling vooraf.

Toch zeggen vader en zoon Peters niet louter commercieel te werken. „Een dance-evenement in Rotterdam wilde afgelopen jaar van ons huren, maar zo iets willen wij niet. De objecten moeten met respect behandeld worden. Wij willen ook geen spullen terug uit een kroeg die vele jaren als kerk was ingericht, dat hebben wij niet meer nodig. Timmer er maar iets anders van.”

Bank voor bank verdwijnt in de verbuissingswagens.

Deze biechtstoel is straks misschien wel te zien in een film.

Jan Peters: „Het ontmantelen van een kerk is een gevoelige kwestie. Het is verzamelen, interesse in de geschiedenis en zorgen dat dit erfgoed bewaard blijft, een mooie herbestemming krijgt.”

FOTO'S: GERARD VAN OFFEREN

WAT KOST EEN MARIABEELD?

De kosten van een kerkinterieur zijn sterk afhankelijk van het materiaal. Zo kost een op maat gemaakte eikenhouten kerkbank van vóór de Tweede Wereldoorlog al snel 250 euro. Een moderne bank van een goedkope soort hout heeft volgens Peters geen enkele waarde. Volgens Peters zijn talloze criteria bepalend voor de prijs. Zo zijn oude handgemaakte kerkbanken vaak zes tot acht meter lang. „Een particulier moet die vaak op maat laten maken, dat kost geld.”

Ook de herkomst van een voorwerp is bepalend voor de prijs: uit welke eeuw stamt het en hoeveel transportkosten zijn eraan verbonden. Een monstrans van koper is minder waard dan een die bewerkt is met zilver of goud, wil Peters

maar zeggen. Na enig aandringen wil hij wel vertellen wat een Mariabeeld moet kosten. Maar ook in dat zijn talloze gradaties. „Is het een Maria met of zonder kind, is het er een van de onbekende ontvangenis?”, wil hij weten. „Gipsen beelden zijn niets waard. Het begint pas bij beelden van hout, terracotta of zandsteen. Die zijn veel sterker. Ook ijzeren beelden hebben meer waarde.”

Om toch een voorbeeld te geven neemt Peters een Mariabeeld met kind van terracotta van circa een meter hoog. „Die gaat al snel vanaf 800 euro van de hand.” Voor een honderd jaar oude kandelaar wordt een beginprijs gerekend van 75 euro en een bronzen wierookvat kost al snel 400 euro.